

Håkan Wiberg

Epistemologiska aspekter på Hans Mouritzen; Finlandization

Hans Mouritzens avhandling *Finlandization: Towards a General Theory of Adaptive Politics* kommer att förtjäna läsning på flera olika slags kurser, däribland sådana i metodologi, metateori och vetenskapsteori. I den följande diskussionen skall jag koncentrera mig på just den aspekten av avhandlingen, vilken inte är den minst intressanta.

Abstrakt sett är författarens arbetsgång följande.¹ 1) Han startar med att ange och beskriva några fundamentala begrepp.² Därefter definierar han sina egna begrepp – eller sina omkonstruktioner av andra begrepp – med hjälp av dessa. 2) Han konstruerar idealtyper, baserade på en modell för rationella aktörer, och härleder propositioner från dessa. Sedan *konfronterar*³ han propositionerna med de tre fallstudier som – i huvudsak – utgör hans datamaterial, varvid propositionerna får stöd i en del fall, och han tvingas tillgripa *ad hoc*-hypoteser i andra fall. 3) Han går igenom sina *ad hoc*-hypoteser för att se efter om några av dem kommer igen så systematiskt att de är goda kandidater för vidare teoretiserande, varvid *tröghet* (inertia) visar sig vara det enda begrepp som definierar en sådan kandidat. Han gör därför en taxonomi över olika typer av tröghet, och formulerar *post hoc* några tilläggspropositioner till dem som han redan har konfronterat med sina data. 4) Slutligen diskuterar han hur man skulle kunna komma vidare i forskningen på området, bl.a. genom att diskutera en rad andra tänkbara historiska exempel på adaptiv politik.

Allt detta göres med en hög grad av metodologisk och vetenskapsteoretisk medvetenhet. Samtidigt karakteriseras avhandlingen emellertid av den gamla grekiska dygden *metron*: vetenskapsteoretiserandet blir aldrig ett självändamål, och – i stort sett – ligger hans sofistikaion på just lagom nivå. Begrepp och antaganden preciseras – med undantag jag kommer till – i *tillräckligt* hög grad för de ändamål han skall bruka dem till, men inte *onödigt* mycket.⁴ Redan av detta skäl förtjänar avhandlingen att läsas på samhällsvetenskapliga metodologikurser som ett förebildligt exempel.

Att avhandlingen i dessa avseenden är imponerande motsäges inte av att man på flera punkter kan komma med just metodologisk och epistemologisk kritik och diskussion. Låt mig därför gå närmare in på hur han utför de intellektuella operationer som ovan har beskrivits abstrakt.

Begrepp och aktörer

För att konstruera aktörsmodeller måste man självfallet ha – eller ha konstruerat – *aktörer* och ha begåvat dem med *verklighetsantaganden* och med *värden*. Mouritzen väljer att konceptualisera sina aktörer som *regimer*: mindre permanenta än

Håkan Wiberg

Epistemologiska aspekter på Hans Mouritzen; Finlandization

Hans Mouritzens avhandling *Finlandization: Towards a General Theory of Adaptive Politics* kommer att förtjäna läsning på flera olika slags kurser, däribland sådana i metodologi, metateori och vetenskapsteori. I den följande diskussionen skall jag koncentrera mig på just den aspekten av avhandlingen, vilken inte är den minst intressanta.

Abstrakt sett är författarens arbetsgång följande.¹ 1) Han startar med att ange och beskriva några fundamentala begrepp.² Därefter definierar han sina egna begrepp – eller sina omkonstruktioner av andra begrepp – med hjälp av dessa. 2) Han konstruerar idealtyper, baserade på en modell för rationella aktörer, och härleder propositioner från dessa. Sedan *konfronterar*³ han propositionerna med de tre fallstudier som – i huvudsak – utgör hans datamaterial, varvid propositionerna får stöd i en del fall, och han tvingas tillgripa *ad hoc*-hypoteser i andra fall. 3) Han går igenom sina *ad hoc*-hypoteser för att se efter om några av dem kommer igen så systematiskt att de är goda kandidater för vidare teoretiserande, varvid *tröghet* (inertia) visar sig vara det enda begrepp som definierar en sådan kandidat. Han gör därför en taxonomi över olika typer av tröghet, och formulerar *post hoc* några tilläggspropositioner till dem som han redan har konfronterat med sina data. 4) Slutligen diskuterar han hur man skulle kunna komma vidare i forskningen på området, bl.a. genom att diskutera en rad andra tänkbara historiska exempel på adaptiv politik.

Allt detta göres med en hög grad av metodologisk och vetenskapsteoretisk medvetenhet. Samtidigt karakteriseras avhandlingen emellertid av den gamla grekiska dygden *metron*: vetenskapsteoretiserandet blir aldrig ett självändamål, och – i stort sett – ligger hans sofistikaion på just lagom nivå. Begrepp och antaganden preciseras – med undantag jag kommer till – i *tillräckligt* hög grad för de ändamål han skall bruka dem till, men inte *onödigt* mycket.⁴ Redan av detta skäl förtjänar avhandlingen att läsas på samhällsvetenskapliga metodologikurser som ett förebildligt exempel.

Att avhandlingen i dessa avseenden är imponerande motsäges inte av att man på flera punkter kan komma med just metodologisk och epistemologisk kritik och diskussion. Låt mig därför gå närmare in på hur han utför de intellektuella operationer som ovan har beskrivits abstrakt.

Begrepp och aktörer

För att konstruera aktörsmodeller måste man självfallet ha – eller ha konstruerat – *aktörer* och ha begåvat dem med *verklighetsantaganden* och med *värden*. Mouritzen väljer att konceptualisera sina aktörer som *regimer*: mindre permanenta än

stater, men på en högre abstraktionsnivå än regeringar. I en nyckelformulering begåvas dessa också med *värden*:

»A regime is constituted by its public commitment to a set of values – its regime identity (often ideological values), its general autonomy, and its control over territory and resources.« (s. 30)

Dessa värden⁵ spelar nu flera olika roller i analysen. För det första tjänar de till att *identifiera aktörer*, på åtminstone två olika sätt. Å ena sidan tas *värdeorientering* som konstituerande för regimer: ett byte av regering innebär inte ett regimskifte, med mindre den nya regeringen har en annan regimidentitet, och detta förutsätter i sin tur ett tämligen kraftigt brott, eftersom de värden som i Mouritzens exempel definierar regimidentitet tillhör de mera konsensuella, som parlamentarisk demokrati och pressfrihet. Å andra sidan tycks det också vara konstituerande för en regim i vilken grad den *besitter* värden: när han talar om två olika regimer i Danmark, före och efter den 9 april 1940, är det avgörande att kontrollen över territorium och resurser i väsentlig grad har förändrats, liksom för den delen graden av allmän autonomi.

För det andra definierar de tillskrivna värdena aktörernas *motiv*, utifrån vilka man – med andra förutsättningar tillagda – kan härleda propositioner om vad aktörerna kommer att *göra*. Det väcker då frågan om hur pass rimliga just dessa postulat är. Det första av dem – regimidentitet – tycks närmast vara tomt eller tautologt, åtminstone i den meningen att det överlämnas till empiriskt studium vilken regimidentitet man i en given period finner i ett givet land.⁶ De andra är däremot inte tautologa: om det är sant att regimer strävar efter att maximera sin allmänna autonomi, och sin kontroll över territorium och resurser, så är det i varje fall ingen *logisk sanning*.

Här rör vi oss emellertid i första hand inte med en *sanningsfråga*, utan med en *rimlighetsfråga*: är det en fruktbar förenkling vid modellbyggandet att tillskriva aktörerna just dessa värden? På den punkten har jag inte några övertygande invändningar, utan går vidare till de tre andra ting vi måste tillägga en aktör i en modell för att få dynamik i den: *handlande*, *verklighetsantaganden* och *rationalitet*. Det första av dessa problem handlar om hur man kan konfrontera modellen med empiriska observationer. Mouritzen vill lösa detta problem genom följande formulering:

»Any actor that publicly declares the ambition to safeguard each of these values can be seen as representing a regime« (s. 30)

Den är antagligen för svepande – det torde inte vara svårt att finna exempel som Mouritzen inte skulle godkänna som regimrepresentanter – men den berör kärnproblemet: något så abstrakt som regimer kan inte agera själv, utan endast genom representanter. I praktiken är dessa representanter i Mouritzens egna analyser genomgående regeringar, och det väcker frågan om Occams rakkniv: behövs egentligen regimerna i den teoretiska konstruktionen, eller skulle man klara sig lika bra

med regeringar? Författarens analyser ger inte övertygande argument på denna punkt; men det är å andra sidan i första hand en skönhetsfråga, snarare än någon allvarlig brist i den teoretiska konstruktionen.

För att komma vidare i modellkonstruktionen måste vi, förutom motiv, också utstyra aktörerna med *verklighetsantaganden*. På denna punkt gör Mouritzen den drastiska förenkligen⁷ att utgå från att aktörerna har en adekvat eller realistisk verklighetsuppfattning, i den meningen att de aktörer vi studerar antas ha vetat lika mycket om omgivningen som vi nu vet (eller tror oss veta) om den. Detta kan kritiseras för att vara något verklighetsfrämmande⁸; men ur konstruktionssynpunkt är detta inte en tungt vägande kritik, eftersom detta val av antagande medför en väsentlig fördel: man behöver vid den senare konfrontationen med data inte ägna sig åt en omfattande utforskning av vad de empiriskt givna aktörerna faktiskt trodde, utan kan ta dessa ingångsvärden för verklighetsantaganden som givna, nämligen av den historiska forskningens nuvarande ståndpunkt.

Därmed är det bara en sak som återstår för att få modellen att arbeta: att anta att aktörerna är *rationella*. Även här står man inför modellkonstruktörens vanliga dilemma mellan att vara »verklighetstrogen« och att få en hanterlig modell, och ur den synpunkten kan knappast några invändningar resas mot att Mouritzen gör ett antagande om rationalitet. Det kan vara mera problematiskt att han inte preciserar *vilken* rationalitet han tillskriver sina aktörer: *väntevärdesmaximering* (maximization of expected value), *minimax*-strategier eller något annat.⁹ När han senare i texten använder sig av rationalitetsantaganden, är det genomgående på ett resonerande, snarare än kalkylerande sätt, och det intryck man får är att det ofta är minimaxstrategier som antas; men det görs inte explicit, och motiveras inte heller på sid. 252f. Min poäng är här inte att det inte *går* att motivera, utan just att det inte görs till föremål för diskussion. Morgan (1983) har t.ex. en övertygande argumentering för att man inte bör försöka rekonstruera sina analyserade aktörer med alltför sofistikerade rationalitetsmodeller, utan snarare tillskriva dem vad han kallar »prudence«; men Morgan sysslar i första hand med rekonstruktion, snarare än med att försöka skapa en modell med prediktiv kraft, där vagheten i hans begrepp (vilka andra förtjänster det sedan har) skulle ställa till med problem.

Nu gäller emellertid inte analysen vilka aktörer, eller regimer, som helst, utan en speciell kategori som Mouritzen definierar analytiskt. Hans utgångspunkt är även här värden, eller mera precist den *nettovärdebalans* (»net value account«) en regim har i förhållande till omvärlden. Denna kan vara *försumbar* (i den meningen att regimen varken förlorar eller tillförs värden från omgivningen); den kan också vara *positiv*, *balanserad* eller *negativ*. Efter en kritisk diskussion av andra konceptualiserings- och operationaliseringsförsök (Rosenau, bl.a. i Rosenau 1981, och Smith 1981) väljer författaren att göra denna nettovärdebalans – och förhållningssätt till den – till *fundamentum divisionis* i sina definitioner av olika grundläggande regimorienteringar. En negativ nettovärdebalans antas leda till *acquiescens*¹⁰. Om denna dessutom dels är *organiserad*, dels är *adaptiv* (till skillnad från en marionettregim), så har vi den kategori Mouritzen är intresserad av att undersöka närmare.¹¹

Mouritzens konceptualisering och val av abstraktionsnivå vid den är grundligt genomtänkt, och har betydande förtjänster. Den väcker emellertid också en del nya problem. På sid. 10-11 och sid. 229f. uppställs dessa nettovärdebalanser – med inspiration från Nikolaj Petersen (1977, 1979) i första hand i termer av hur makt och inflytande fördelas mellan det studerade samhället och dess omgivning ('the stream of causality'). Mot detta har jag i och för sig inga invändningar, men det finns ett problem med att tala om »netto«, nämligen att det – utom i extremfall – förutsätter en *endimensionell* värdemåttstock, och en sådan redovisar Mouritzen endast indirekt, nämligen genom att tillskriva aktörerna rangordningar av värdena. Det finns också ett annat problem, kanske främst med terminologin: en »balans« i ordets vanliga mening kan vara statisk eller dynamisk. I det ena fallet handlar den om hur väl aktören står på olika värde dimensioner i förhållande till någon riktlinje, t.ex. hur väl han *skulle kunna ha stått* under andra omständigheter. I det dynamiska fallet handlar det om nettot av positiva och negativa *värdeöverföringar* under en period. På vissa punkter är Mouritzen därvidlag föredömligt klar, t.ex. när han på sid. 71 talar om en *eftergift* i termer av att en regim *avstår från värde* på någon dimension, därför att den tror att eftergiftsmottagaren därigenom kommer att *tillföras värde* på någon dimension (inte nödvändigtvis den samma) och därigenom påverkas på ett sätt som är till regimens fördel. Men »fördel« tolkas genomgående av Mouritzen som undvikande av ytterligare värdeförluster, medan värdevinster, kanske något dogmatiskt, ses som uteslutna.

Propositioner och prövning

Hur det än må förhålla sig med detta, hävdar författaren – med rätta – att ett antal intressanta frågor kan resas om denna klass av fall: Hur och varför kan en regim medvetet och frivilligt göra eftergifter i fråga om värden som ses som viktiga för dess egen identitet? Hur handlar den, när den kommer i korstryck mellan inhemska och yttre krav? Är det möjligt att finna fotfäste på eftergifternas sluttande plan och därigenom stabilisera mönstret av adaptiv acquiescens, och vilka strategier och taktiker användes i så fall? Är det möjligt att klättra uppför planet igen? Vilka dynamiska faktorer och tröghetsfaktorer kan förklara rörelser uppåt och nedåt och därigenom de mera detaljerade mönstren i adaptiv acquiescenspolitik?

Här skall jag nu inte gå vidare i en substansdiskussion, utan koncentrera mig på *hur* Mouritzen försöker besvara dessa och andra frågor. Efter att ha gjort en grundlig genomgång av sina historiska fallstudier, bl.a. med avseende på vilka *strategier* och *taktiker* de danska och svenska regimerna/regeringarna använde sig av, ger han sig in på att skapa två teoretiska idealmodeller, bl.a. inspirerade av Goldmann (1979) respektive Rothstein (1968), i vilka *spänning* respektive *maktbalans* ses som de viktigaste dynamiska determinanterna för offensiv och defensiv makt, och för val av strategier och taktiker, hos regimer som praktiserar adaptiv acquiescens.

Detta sker genom att han med hjälp av sina rationalitetsantaganden härleder generella propositioner om vad aktörerna kommer att göra eller inte göra. För en epistemologisk purist kan detta förefalla som en hybridverksamhet, i och med att han beger sig från en »rationell aktör«-modell av *Verstehen*-typ till generella pro-

positioner av *Erklären*-typ. Är man mindre puristisk, blir den enkla motfrågan: om ekonomerna kan göra det, så varför skulle inte politologerna kunna göra det?

Ett möjligt svar på den frågan i detta fall är att Mouritzen placerar sig i en äventyrlig epistemologisk mellankategori mellan det idiografiska och det nomotetiska. I det förra fallet handlar det om att gräva tillräckligt djupt i källorna för att kunna förklara det enskilda fallet, utan att göra generaliserande anspråk. I ekonomernas variant av det senare fallet kan de rädda sig från tautologi – eller kvasitautologi¹² – just därigenom att prövningen sker inte för enstaka *homini economici*, utan mot *aggregat* av dem. Mouritzen *gör* generaliserande anspråk, och han konfronterar sina propositioner mot data om vad *enskilda* aktörer gör. Kan hans framställning då undgå att bli kvasitautologisk?

Det visar sig nu att det *kan* den: när han konfronterar sina härledda propositioner med sina data, visar det sig i åtskilliga fall att data talar *mot* propositionerna, eller i varje fall att de senare inte får stöd. Därmed blir det klart att idealmodellerna i sin helhet inte kan vara tautologa eller kvasitautologa, framför allt inte spänningsmodellen. Inte heller maktbalansmodellen – som Mouritzen i sin konklusion tillskriver betydligt större förklaringsvärde än spänningsmodellen – kan helt falla inom kategorin, eftersom data även där uppvisar motinstanser till flera av propositionerna. Däremot är det inte entydigt klart hur mycket av tautologi eller kvasitautologi som kan finnas i de enstaka propositioner som får stöd – i varje fall ger sig författaren inte in på någon närmare diskussion av just den frågan.

Ad hoc – förklaringar och teoretisk generalisering

Nästa steg i Mouritzens analys innebär det sociologerna kallar »deviant case analysis«. I de – åtskilliga – fall där aktörernas val av strategier och taktiker inte förklaras av idealmodellerna, måste olika *ad hoc*-förklaringar tillgripas, och den fråga författaren så ställer är huruvida det finns några av dessa som återkommer tillräckligt systematiskt för att ge inspiration till formuleringen av vidare teoretiska propositioner. I många fall bestod diskrepansen mellan teori och data i att rörelser – uppåt eller nedåt – på eftergifternas sluttande plan var *långsammare* än teorin predicerade; och detta leder till formulerandet av en teori om *tröghetsfaktorer*.

Denna inleds med en gigantisk taxonomi över olika typer av tröghet. Denna kan vara generell eller specifik för en viss anpassningstyp; den kan vara av tre olika slag (kognitiv, institutionell, eller intressebaserad); och den kan ha tre olika källor (yttre eller inre omgivning, eller regimrepresentanterna själva). Vi får därigenom 18 olika delkategorier av tröghet, och var och en av dem diskuteras teoretiskt av Mouritzen. En huvudkonklusion, försiktigt uttryckt, är att ställningstagande till fruktbarheten av denna vidareutveckling måste anstå till andra empiriska studier, eftersom resultaten i just Mouritzens analyser är högst blygsamma – vilket han också själv påpekar.

Flera epistemologiskt intressanta frågor väcks emellertid av hans resonemang. Den första gäller fruktbarheten av att föra in tröghetsfaktorer i förklaringar, och problemet med kontrafakticitet: de handlar ju om att förklara att någonting *inte*

hände. Detta kan, som Sherlock Holmes påpekat¹³ i och för sig vara nog så intressant, åtminstone om man har starka argument för att någonting *borde* ha hänt. Det problem som emellertid uppkommer, om man komplicerar en modell genom att antaga både krafter och motkrafter, är att prövbarheten i modellen kan komma att sjunka betydligt, i och med att riskerna för cirkularitet eller kvasitautologi blir större.¹⁴ Problemet behöver inte vara olösligt, men kräver större precision och skarpare definitioner och mätningar än en »enkelriktad« modell gör.

Ett andra epistemologiskt problem med tröghetsförklaringar gäller rationalitetsantaganden. Jag har ovan påpekat att det ur modellkonstruktionssynpunkt är fullt försvarligt att göra rationalitetsantaganden om aktörerna själva. Att en del av hans första härledningar i de två idealmodellerna också förutsätter rationalitet i aktörernas yttre omgivning (de aktörer som konstituerar den), eller åtminstone att de analyserade aktörerna själva gör sådana rationalitetsantaganden om aktörerna i omgivningen kan till nöds också sväljas.¹⁵ När Mouritzen däremot vill *supplera* en modell med rationella aktörer med en tröghetsteori, som på en del punkter antar att regimrepresentanterna själva utgör ett – kognitivt, institutionellt eller intressebaserat – tröghetsmoment, blir den epistemologiska situationen problematisk, eftersom det ena elementet i den samlade teorin synes motsäga det andra. Här *måste* modellen omkonstrueras på ett eller annat sätt för att bli koherent.

Det kan ske på flera olika sätt, men vart och ett av dem är problematiskt. Om vi t.ex. för in en kognitiv tröghetsfaktor hos regimrepresentanterna, så måste vi släppa eller revidera antagandet om att de agerar på grundval av perfekt information, men därigenom har i så fall mycket av värdet med denna förenkling gått förlorat. Vi måste då nämligen distingera mellan den faktiska situationen och regimrepresentanternas perception av den, och i så fall antingen tvingas supplera modellen med vidare empiriska undersökningar av dessa perceptioner för att kunna härleda prediktioner från modellen, eller också tvingas konstruera en teori som predicerar just dessa perceptioner. Om vi för in en intressebaserad tröghetsfaktor, kan vi visserligen fortfarande få att göra med rationella aktörer, men nu på en lägre nivå än regimen, vilket t.ex. kan innebära att vi får suboptimalitet för regimen i sin helhet och tvingas revidera rationalitetsantagandet för denna. Detta är – i fråga om modellkonstruktionen – den viktigaste punkt där författarens eljest föredömliga epistemologiska medvetenhet slumrar något.

En sista fråga kring Mouritzens teoretiska arbete kommer då att gälla *prövbarhet*. Denna kritik går inte ut på att han kommer med obefogade eller överdrivna empiriska giltighetsanspråk (han är föredömligt försiktig). Den går heller inte ut på att han inte *har* prövat sina nya teoretiska generaliseringar (avhandlingen är sannerligen lång och innehållsrik nog som den är). Den går slutligen heller inte ut på att Mouritzens samlade teori inte är *principiellt prövbar* (det gör han tydligt nog att den är). Däremot reser sig, mot bakgrund av hans definitioner och de kandidater till att vara ytterligare fall han räknar upp, frågan om denna uppsättning, med dess synbarligen höga korrelationer mellan olika relevanta oberoende variabler, kan möjliggöra en systematisk prövning av en så komplex teori om krafter och (tröghets) motkrafter. Det kommer möjligen an på vad man lägger i »systema-

tisk», så det skulle vara alltför dogmatiskt att svara ett obetingat »nej« på frågan. Under alla omständigheter skymmer den inte bilden av Mouritzens avhandling som en kommande klassiker både i fråga om epistemologisk medvetenhet og teoretisk stringens.

Noter

1. Jag försöker här inte ge en substantiell sammanfattning av avhandlingen, eftersom en sådan redan finns i Nikolaj Petersens artikel i detta nummer.
2. Denna formulering är vald med omsorg: Mouritzen ger sig – på goda grunder – inte in på att försöka ge skarpa *definitioner* av sina grundbetepp, utan strävar snarare efter att ge *bruksanvisningar* för dem.
3. Även denna formulering är vald med omsorg, och följer Mouritzens eget popperianskt inspirerade språkbruk.
4. Detta innebär inte bara att han inte spiller energi och koncentration på onödiga distinktioner och preciseringar, utan också, och minst lika viktigt, att han stoppar där vidare precision av definitionerna skulle bli *teoretiskt kontraproduktivt*.
5. Senare i avhandlingen, på sid. 41ff., preciserar han »general autonomy« i termer av defensiv (och eventuellt också offensiv förmåga), och tillskriver sina regimer (i varje fall dem han studerar) ytterligare ett värde: *befolkningens välfärd*.
6. Detta innebär inte att det är ointressant, bara att det inte bidrar till modellen, innan denna empiriska undersökning har gjorts.
7. Nämligen i förhållande till den omfattande litteraturen om begränsad rationalitet (Verba 1961), konformitetstryck (Allison 1971), *groupthink* (Janis, 1972), *the error of attribution* (Heradstveit 1981) o.s.v.
8. För en mera historiker skulle det rentav te sig som en skandalös anakronism; men han har ett annat forskningsproblem att definiera adekvanskriterier i förhållande till.
9. För en diskussion av olika typer av rationalitetsantaganden, se Wiberg, 1972.
10. Jag använder här och i fortsättningen författarens engelska/latinska term i brist på god nordisk synonym.
11. Noga räknat är han ännu mera specifik, eftersom han dels begränsar sig till den kategori där värdeförlusten är aktörsgenererad, snarare än systemgenererad, dels i första hand studerar *direkt* adaptiv acquiescens, där de gjorda eftergifterna riktar sig till den aktör som utgör huvudhotet, snarare än till dess främsta konkurrent.
12. I den meningen att man alltid kan finna lämpliga empiriska antaganden, eller justeringar av definitionerna, som får modellen att stämma med observationerna; man kunde också tala om – en typ av – cirkularitet.
13. Hunden som inte skällde i »Silver Blaze»: »Det var det som var det anmärkningsvärda«.
14. Se t.ex. profitkvotens tendentiella fall – och de motverkande faktorerna – hos Marx, eller aggression och aggressionsinhibition inom psykologin.
15. Just den gemensamma faktorn i Mouritzens tre huvudfall, Adolf Hitler, gör kanske det antagandet extra äventyrligt.

Litteratur

- Allison, G. (1971). *Essence of Decision - Explaining the Cuban Crisis*, Boston: Little Brown.
- Goldmann, K. (1979). »Tension Between the Strong, and the Power of the Weak: Are They Related?«, i K. Goldmann och G. Sjöstedt (eds.), *Power, Capabilities, Interdependence*, London: Sage.

tisk», så det skulle vara alltför dogmatiskt att svara ett obetingat »nej« på frågan. Under alla omständigheter skymmer den inte bilden av Mouritzens avhandling som en kommande klassiker både i fråga om epistemologisk medvetenhet og teoretisk stringens.

Noter

1. Jag försöker här inte ge en substantiell sammanfattning av avhandlingen, eftersom en sådan redan finns i Nikolaj Petersens artikel i detta nummer.
2. Denna formulering är vald med omsorg: Mouritzen ger sig – på goda grunder – inte in på att försöka ge skarpa *definitioner* av sina grundbetepp, utan strävar snarare efter att ge *bruksanvisningar* för dem.
3. Även denna formulering är vald med omsorg, och följer Mouritzens eget popperianskt inspirerade språkbruk.
4. Detta innebär inte bara att han inte spiller energi och koncentration på onödiga distinktioner och preciseringar, utan också, och minst lika viktigt, att han stoppar där vidare precision av definitionerna skulle bli *teoretiskt kontraproduktivt*.
5. Senare i avhandlingen, på sid. 41ff., preciserar han »general autonomy« i termer av defensiv (och eventuellt också offensiv förmåga), och tillskriver sina regimer (i varje fall dem han studerar) ytterligare ett värde: *befolkningens välfärd*.
6. Detta innebär inte att det är ointressant, bara att det inte bidrar till modellen, innan denna empiriska undersökning har gjorts.
7. Nämligen i förhållande till den omfattande litteraturen om begränsad rationalitet (Verba 1961), konformitetstryck (Allison 1971), *groupthink* (Janis, 1972), *the error of attribution* (Heradstveit 1981) o.s.v.
8. För en mera historiker skulle det rentav te sig som en skandalös anakronism; men han har ett annat forskningsproblem att definiera adekvanskriterier i förhållande till.
9. För en diskussion av olika typer av rationalitetsantaganden, se Wiberg, 1972.
10. Jag använder här och i fortsättningen författarens engelska/latinska term i brist på god nordisk synonym.
11. Noga räknat är han ännu mera specifik, eftersom han dels begränsar sig till den kategori där värdeförlusten är aktörsgenererad, snarare än systemgenererad, dels i första hand studerar *direkt* adaptiv acquiescens, där de gjorda eftergifterna riktar sig till den aktör som utgör huvudhotet, snarare än till dess främsta konkurrent.
12. I den meningen att man alltid kan finna lämpliga empiriska antaganden, eller justeringar av definitionerna, som får modellen att stämma med observationerna; man kunde också tala om – en typ av – cirkularitet.
13. Hunden som inte skällde i »Silver Blaze»: »Det var det som var det anmärkningsvärda«.
14. Se t.ex. profitkvotens tendentiella fall – och de motverkande faktorerna – hos Marx, eller aggression och aggressionsinhibition inom psykologin.
15. Just den gemensamma faktorn i Mouritzens tre huvudfall, Adolf Hitler, gör kanske det antagandet extra äventyrligt.

Litteratur

- Allison, G. (1971). *Essence of Decision - Explaining the Cuban Crisis*, Boston: Little Brown.
- Goldmann, K. (1979). »Tension Between the Strong, and the Power of the Weak: Are They Related?«, i K. Goldmann och G. Sjöstedt (eds.), *Power, Capabilities, Interdependence*, London: Sage.

- Heradstveit, D. (1981). *The Arab - Israeli Conflict: Psychological Obstacles to Peace*, Oslo: Universitetsforlaget.
- Janis, I. L. (1972). *Victims of Groupthink*, Boston: Houghton Mifflin.
- Morgan, P. M. (1983). *Deterrence: A Conceptual Analysis (2. ed.)*, London: Sage.
- Mouritzen, H. (1988). *Finlandization: Toward a General Theory of Adaptive Politics*, London: Gower.
- Petersen, N. (1977). »Adaptation as a Framework for the Analysis of Foreign Policy Behaviour«, *Cooperation and Conflict*, vol. 12, nr. 2.
- Petersen, N. (1979). »International Power and Foreign Policy Behaviour: The Formulation of Danish Security Policy in the 1870-1914 Period«, i K. Goldmann och G. Sjöstedt (eds.), *Power, Capabilities, Interdependence*, London: Sage.
- Rosenau, J. (ed.) (1981). *The Study of Political Adaptation*, New York.
- Rothstein, (1968). *Alliances and Small Powers*, London.
- Smith, S. (1981). *Foreign Policy Adaptation: Aspects of British and Dutch Foreign Policies 1945-1963*, London.
- Verba, S. (1961). »Assumptions of Rationality and Non-Rationality in Models of the International System«, i K. Knorr och S. Verba (eds.), *The International System: Theoretical Essays*, Princeton: Princeton University Press.
- Wiberg, H. (1972). »Rational and Non-Rational Models of Man«, i J. Israel och H. Tajfel (eds.), *The Context of Social Psychology: A Critical Assessment*, London: Academic Press.